

تأثیر مولفه های تمرکززدایی بر تبیین الگوی رشد نامتوازن کلانشهر تهران

اکبر گنجه^۱

علیرضا استعلاجی^{۲*}

Al_estelaji@yahoo.com

علی شیخ اعظمی^۳

حمید رضا صباغی^۴

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۱۲/۲۲

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۴/۱

چکیده

زمینه و هدف: شهر گریزی به عنوان جابجایی جمعیت از نواحی شهری به نواحی روستایی، به ویژه با مهاجرت از شهر به روستا، مطرح است. این پدیده می تواند با تحلیل تفاوت نرخ رشد جمعیت در نواحی روستایی نسبت به نواحی شهری، وارد شود. شهرنشینی به دلیل تأثیرات آسیب های زیست محیطی مضر در کشورهای مختلف به یک نگرانی جهانی تبدیل شده است. هدف اصلی این پژوهش بررسی تأثیر مولفه های تمرکز زدایی بر الگوی رشد نامتوازن کلانشهر تهران است.

روش بررسی: پژوهش با تأکید بر تمرکز زدایی شهری، به بررسی تأثیر مولفه های این پدیده بر رشد کلانشهر تهران پرداخت. جامعه هدف این تحقیق، کارکنان شهرداری تهران بودند که از طریق نمونه گیری تصادفی انتخاب شدند. از پرسشنامه های استاندارد به عنوان ابزار پژوهش استفاده شده و برای آزمون فرضیه های پژوهش از تحلیل حداقل مربعات جزئی (PLS) استفاده شد.

یافته ها: نتایج تحقیق نشان دادند که مولفه های تمرکز زدایی، به ویژه در زمینه های قدرت مدیریت و خصوصی سازی و واگذاری قدرت، تأثیر مثبت و معناداری بر الگوی رشد کلانشهر تهران دارند.

بحث و نتیجه گیری: تأثیر مثبت مولفه های تمرکز زدایی بر قدرت مدیریت و خصوصی سازی و واگذاری قدرت، در جهت توسعه و بهبود الگوی رشد کلانشهر تهران می افزاید. این نتایج نشانگر اهمیت اقداماتی هستند که به تمرکز زدایی از شهرها به روستاها و بهبود مدیریت و خصوصی سازی منابع می پردازند و با توجه به یافته های حاصل از تحقیق، می توان نتیجه گرفت که تمرکز زدایی در ارتقاء قدرت مدیریت و خصوصی سازی، می تواند به بهبود و تعادل در الگوی رشد کلانشهر تهران کمک کند. این نتایج اهمیت اجرای اقدامات مؤثر در زمینه های مورد بررسی را تأکید می کنند و می تواند به سازمان ها و مسئولان شهری در تصمیم گیری های مستقبلی کمک کند.

واژه های کلیدی: تمرکز زدایی، رشد نامتوازن، کلانشهر تهران.

۱- دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه ریزی شهری، واحد تهران شمال، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

۲- استاد گروه جغرافیا، واحد یادگار امام خمینی (ره) شهری، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد یادگار امام خمینی (ره) شهر ری، ایران. *مسئول مکاتبات

۳- استادیار، جغرافیا و برنامه ریزی شهری، واحد تهران شمال، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

۴- استادیار، جغرافیا و برنامه ریزی شهری، واحد تهران شمال، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

The Impact of Deconcentration Components on Explaining the Pattern of Unbalanced Growth in the Tehran Metropolitan Area

Akbar Ganje¹

Alireza Estelaji²

Al_estelaji@yahoo.com

Ali Sheikhezami³

Hamid Reza Sabaghi⁴

Admission Date: March 12, 2024

Date Received: June 22, 2023

Abstract

Background and Objective: Urban flight, as the migration of the population from urban to rural areas, especially with migration from cities to villages, is a notable phenomenon. This phenomenon can be introduced by analyzing the difference in population growth rates between rural and urban areas. Urbanization has become a global concern due to the adverse environmental effects it poses in various countries. The main objective of this research is to examine the impact of the components of deconcentration on the unbalanced growth pattern of Tehran's metropolis.

Material and Methodology: With an emphasis on urban deconcentration, the study investigates the influence of the components of this phenomenon on the growth of Tehran's metropolis. The target population of this research includes employees of the Tehran Municipality who were selected through random sampling. Standard questionnaires were used as the research tool, and Partial Least Squares (PLS) analysis was employed to test the research hypotheses.

Findings: The research results indicated that the components of deconcentration, especially in the areas of management power, privatization, and power delegation, have a positive and significant impact on the growth pattern of Tehran's metropolis.

Discussion and Conclusion: The positive impact of deconcentration components on management power, privatization, and power delegation enhances the development and improvement of Tehran's metropolis growth pattern. These findings emphasize the importance of actions focusing on deconcentration from cities to villages and improving resource management and privatization. In light of the research findings, it can be concluded that deconcentration, in promoting management power and privatization, can contribute to the improvement and balance of Tehran's metropolis growth pattern. These results highlight the significance of implementing effective measures in the examined areas and can assist organizations and urban officials in future decision-making.

Keywords: Decentralization, unbalanced growth, Tehran metropolit.

1- Ph.D. student in Geography and Urban Planning, North Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

2- Professor, Department of Geography, Imam Khomeini Memorial University Unit (RA), Islamic Azad University, Rey City, Iran.

3-Assistant Professor, Geography and Urban Planning, North Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

4-Assistant Professor, Geography and Urban Planning, North Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

مقدمه

در فرایند شهرنشینی، برخی محققین به چهار مرحله شهرنشینی : شامل شهر نشینی (بمب جمعیت در نواحی شهری)، حومه نشینی (گسترش شهری در نواحی پیرامونی)، شهر گریزی (کاهش جمعیت در نواحی شهری) و شهر نشینی مجدد (ظهور مجدد ویژگی های شهری در کانون های شهری) اشاره می کند (۱). شهر نشینی، فرآیندی است که جمعیت از مناطق پرتراکم به مناطق با تراکم کمتر مهاجرت می کند. به عبارت دیگر، شهرگریزی نشان دهنده حرکت جمعیت از مناطق شهری به مناطق روستایی است، که معمولاً با مهاجرت افراد از شهر به روستاها همراه می شود. این موضوع با مقایسه نرخ رشد جمعیت در مناطق روستایی نسبت به مناطق شهری قابل مشاهده است. به عبارت دیگر، شهرگریزی یک روند است که شامل تمرکز جمعیت از مناطق با تراکم جمعیت بالا به مناطق با تراکم پایین می شود (۲). شهرگریزی شامل تمرکز زدایی (مهاجرت از شهرهای کوچک و بزرگ به نواحی روستایی مجاور) و تراکم زدایی (مهاجرت درون منطقه ای از نواحی کلانشهری به نواحی روستایی) است. این جریان یا شهرگریزی، ابتدا با تحلیل های جمعیتی در ایالات متحده شناخته شد و به معنای مهاجرت معکوس از شهر به روستا می باشد (۳). شواهد نشان می دهد که شهرگریزی در کانادا یک پدیده پیچیده است و نباید به عنوان یک جریان یک سویه تلقی شود. بلکه، این بهتر است به عنوان یک ترکیب از فرآیندهای مختلف تغییر جمعیت در نظر گرفته شود. برخی نویسندگان تفاوت ها را در تمرکز زدایی (مهاجرت از شهر به نواحی روستایی مجاور) و تراکم زدایی (مهاجرت از شهرهای عظیم به نواحی روستایی دیگر) مورد تأکید قرار می دهند. تمرکز زدایی عمدتاً با تغییرات اساسی در سبک زندگی همراه است. این پدیده در کشورهای توسعه یافته مورد بررسی قرار گرفته است و همچنین در کشورهای در حال توسعه، به ویژه در آمریکای لاتین و آرژانتین، مورد مطالعه قرار گرفته است. در طول دهه گذشته در کانادا، به دلیل شهرگریزی، نرخ رشد جمعیت در مناطق با جمعیت کمتر از ۲۰۰۰ نفر از مناطق شهری بیشتر بوده است، و همچنین در هشت استان این کشور، ارتباط منفی بین اندازه جمعیت سکونتگاه ها و نرخ رشد جمعیت آنها

وجود داشته است. (۴). شهرنشینی به دلیل تأثیرات آسیب های زیست محیطی مضر آن در بسیاری از کشورها به یک نگرانی اساسی در سراسر جهان تبدیل شده است (۵). در اوایل قرن نوزدهم تنها ۵ درصد از جمعیت جهان در شهرها زندگی می کردند، اما امروزه بیش از نیمی از جمعیت جهان در مناطق شهری زندگی می کنند (۶). با افزایش رشد شهرنشینی، سهم کشورهای در حال توسعه از رشد جمعیت شهری بیش از ۹۰ درصد بوده است و این رشد گسترده اغلب غیرقابل تنظیم بوده است (۷). روند شهرنشینی کنونی نشان می دهد که تا سال ۲۰۵۰ بیش از ۳ میلیارد نفر دیگر در شهرها ساکن خواهند شد (۸). در نتیجه رشد نامتوازن شهرنشینی بیش از حد؛ آلودگی، فقر، زاغه نشینی، افزایش سطح خشونت، تغییرات ساختار اجتماعی، نابرابری و... به وجود می آورد و تمامی ابعاد اقتصادی، اجتماعی، کالبدی و محیطی آن تحت تأثیر قرار می گیرد (۹). لذا سازمان ملل متحد هر دو سال یک بار برآورد و پیش بینی های جمعیت های شهری و روستایی تمامی کشورهای جهان را با عنوان «چشم انداز جهانی شهرنشینی» انجام می دهد (۱۰). یکی از ویژگی های شهرنشینی در ایران، تمرکزگرایی آن است. این ویژگی سبب افزایش تعداد شهرها و به وجود آمدن شهرهای بزرگ و تمرکز جمعیت و تمرکز فضاهای اداری و خدماتی در آنها به ویژه در شهرهای بزرگ مانند کلان شهرها شده، به طوریکه وجود این گونه شهرها مهم ترین ویژگی نظام شهری کنونی ایران است (۱۱). این تمرکز ناشی از اهمیت نقش دولت و سازمان های اداری (۱۲) در چگونگی ساماندهی نظام شهری در ایران است.

مبانی نظری پژوهش

تراکم زدایی

تراکم زدایی یا مرکزگریزی در دستگاه دولتی نشان دهنده اصلاحات اداری اساسی است که اغلب کشورهای در حال توسعه و جهان سوم از اجرای آن غفلت می کنند یا به کندی آن را اجرا می کنند (۱۳). مقصود از تمرکززدایی نیز توزیع و پراکنده ساختن قدرت سیاسی و اداری، تصمیم گیری و اجرای آن در میان نهادها، سازمان ها و ساختارهای مختلف مدنی در سطح ملی است

توزیع جمعیت و فعالیت در کشورها، ایجاد و توسعه شهرهای جدید است. این مفهوم اولین بار در انگلستان ظاهر شد و پس از جنگ جهانی دوم به دلیل رشد رو به افزایش جمعیت شهری و مشکلات شهرنشینی اجرا شد (۲۰). دو هدف اصلی ایجاد شهرهای جدید از دیدگاه توسعه فضایی، تمرکززدایی از مادرشهرها و تمرکزگرایی در مناطق مستعد توسعه اما توسعه نیافته و کمتر توسعه یافته است. تحولات اقتصادی - اجتماعی، سیاسی کشور در چند دهه گذشته (آغاز حکومت پهلوی تا دهه اول پس از پیروزی انقلاب اسلامی)، سبب تجمع و تمرکز جمعیت و فعالیت‌های مهم اقتصادی در چند قطب عمده کشور (مادرشهرهایی چون تهران، مشهد، اصفهان، تبریز و...) گردید و شکل‌گیری سیاست ایجاد شهرهای جدید کشور با هدف تمرکززدایی از مادرشهرهای عمده را باعث شد (۲۱). در این میان کشور جمهوری اسلامی ایران با هزینه‌ای بالغ بر سیصد هزار میلیارد تومان برای حل مشکلات جمعیتی اقدام به تاسیس شهرهای جدید نمود (۲۲). در حال حاضر در مورد موفقیت یا عدم موفقیت این برنامه اظهارات متفاوتی وجود دارد. از یک سو مسئولان و متولیان این امر یعنی وزارت مسکن و شهرسازی و خصوصا شرکت عمران شهرهای جدید^۱ بر موفقیت این برنامه پافشاری کرده و قصد ادامه و توسعه این سیاست را دارند و از سوی دیگر منتقدان و متخصصان در گرایش‌های مختلف خصوصا برنامه‌ریزی شهری در مورد عدم کارایی و عدم موفقیت این سیاست، نظریات متفاوتی ارائه داده‌اند (۲۳). اهم تلاش صاحب نظران، تعیین ابزار سنجش معتبر و قابل استناد در امر ارزیابی بوده و استفاده از آن به عنوان پایه و مبنای جهت برنامه‌ریزی برای رفع نواقص و کمبودها، ارتقا و بهبود این پروژه‌هاست (۲۴). در چنین شرایطی، ارزیابی عملکرد این شهرها و مرور نتایج این سیاست ضروری به نظر می‌رسد. هدف تحقیق حاضر روشن‌سازی این مسأله مهم است که اگرچه شهرهای جدید فقط در بُعد زمانی و به میزان کمی از برنامه خود عقب بوده‌اند، اما نتایج نشان

(۱۴). عدم تمرکز سیستم سیاسی روشی است که در آن دولت مرکزی حق و اختیار تصمیم‌گیری و گاهی امکانات مادی لازم را به نهادهای محلی، که متصدیان آن بسته به توسعه سیاسی کشور توسط مردم همان محل انتخاب شده‌اند، واگذار می‌نماید (۱۵). تمرکززدایی را حرکتی از مرکز به سمت پیرامون می‌داند که باعث کاهش تدریجی درجه تمرکز و افزایش درجه عدم تمرکز می‌شود (۱۶). هدف از تمرکززدایی انتقال مسئولیت برنامه‌ریزی، مدیریت، تخصیص منابع از دولت مرکزی به سازمان‌های پیرامونی آن از قبیل واحدهای وزارتخانه‌ها و سازمان‌های دولت مرکزی، سطوح پایین‌تر دولت مرکزی، مسئولین منطقه‌ای و یا سازمان‌های داوطلبانه یا خصوصی غیردولتی است (۱۷). رویکرد دیگری در تعریف تمرکززدایی به تحویل دادن مقداری از قدرت و اختیارات اداری و یا مسئولیت به سطوح پایین‌تر سازمان‌ها و وزارت خانه های مرکزی اشاره دارد که با این اقدام قدرت اداری در داخل دولت مرکزی بازتوزیع می‌شود. پیشرفت جوامع و به تبع آن افزایش سطح آگاهی و توانایی مردم در درک نیازها و راه‌های برآوردن آن‌ها، ضرورت مداخله آن‌ها را در اداره امور بیشتر نموده است. این روند نیز جز از طریق سازمان‌دهی آن‌ها در شکل نهادهای مشارکتی محلی و منطقه‌ای امکان‌پذیر نبوده است. از این رو برای نیل به توسعه، تنوع در ساختار حکومتی، تمرکززدایی و واگذاری اختیارات به سطوح پایین‌تر مطرح شده است (۱۸). براساس گزارش سیاست توزیع فضایی و شهرنشینی (۱۹)، کشور ایران در ۵ سال گذشته سیاست‌هایی را برای کاهش مهاجرت از شهر به روستا و تمرکززدایی از شهرهای بزرگ به شهرهای کوچک و مناطق روستایی اجرا کرده است. اما تاکنون، اقدام مؤثری برای انتقال ساکنان شهرها از مناطق آلوده و خطرناک به مناطق امن انجام نشده است. بسیاری از کشورهای در حال توسعه با شرایط موجود در فضای مسکونی و سکونتگاه خود راضی نیستند و در تلاش برای اصلاح و بهبود شرایط حاکم هستند. یکی از سیاست‌های مطرح برای توسعه فضای سکونتگاه‌ها و بهبود

خلاقیت در شهر و ساختمان سازی، سردمدار این حرکت در مجموعه شهرهای جدید باشیم و با هویت بخشی، این شهرها را در کشور منحصر بفرد کنیم (حبیب اله طاهرخانی، معاون وزیر، رئیس هیات مدیره و مدیرعامل شرکت عمران شهرهای جدید).

۱- فراهم کردن شرایط زندگی مناسب با تمام حقوق شهروندی، اولویت اصلی ما در سیاست‌گذاری شهرهای جدید است. ما به دنبال ایجاد نسل نو شهرهای جدید هستیم. شهرهای آمایشی؛ شهرهایی که فی‌نفسه زمینه‌ساز و قطب رشد قرار بگیرند. هدف ما این است که با نوآوری و

زیستی از سال ۲۰۰۰ تا ۲۰۱۵ مورد بررسی قرار گرفته است (۲۶). طی تحقیقی در کره جنوبی، تأثیر عدم تمرکز مالی بر نابرابری منطقه‌ای بررسی شده و نتایج نشان دادند که تمرکززدایی درآمد و هزینه‌های دولت‌های محلی بر نابرابری منطقه‌ای تأثیرات متفاوتی دارد (۲۷).

پیشینه پژوهش داخلی

به گزارش تیموری و همکاران (۲۳) گستردگی فضایی کلانشهر تهران و تأثیر آن بر تغییرات محیط زیست را مورد سنجش قرار دادند. نتایج نشان دادند که مساحت اراضی ساخته‌شده در این شهر از سال ۱۳۶۵ تا ۱۳۹۵ به طور چشمگیری افزایش یافته، به‌ویژه به دلیل تغییرات اراضی کشاورزی. مدل‌های پیش‌بینی نیز نشان دادند که روند تغییرات کاربری اراضی به نفع اراضی ساخته‌شده ادامه خواهد داشت. زارعی و استعلاجی (۲۸) به بررسی فرهنگ توسعه در شهرستان‌های استان بوشهر پرداختند. نتایج نشان دادند که برای دستیابی به توسعه فرهنگی مطلوب در مناطق کمتر توسعه‌یافته، نیاز به توجه خاص به شرایط محیطی، اجتماعی و فرهنگی مناطق است. ایجاد برنامه‌های جامع برای افزایش منابع در شهرستان‌ها نیز اهمیت دارد. توکلی کجانی و همکاران (۲۹) در تحقیق خود به ارزیابی تغییرات پیوندی شهر و روستا در نظام توسعه پایدار ناحیه‌ای (مطالعه موردی: شهرستان ری و حوزه نفوذ) پرداختند. نتایج نشان داد که وجود تفاوت‌های چشمگیر بین شاخص‌های اداری، سیاسی، طبیعی، اقتصادی و جمعیتی در مطالبه نوع امکانات در روستاها و شهرها، نیاز به مدیریت یکپارچه در این نواحی را تأکید می‌کند. در تحقیق دیگر غفاری و رستم‌پور (۳۰) نسبت تمرکزگرایی و حکمرانی خوب در دولت‌های نهم و دهم را بررسی کردند. نتایج نشان داد که بین تمرکزگرایی و حکمرانی خوب رابطه عکس وجود دارد. تمرکزگرایی بیش از حد می‌تواند مانع از تحقق شاخص‌های حکمرانی خوب شود، و مدیریت مستقیم بر بسیاری از نهادها و سازمان‌ها ممکن است باعث اختلالات جدی در نظام سیاسی شود. احمدی و علیخان گرگانی (۳۱) به بررسی تمرکززدایی مالی، تعادل عمودی و توسعه منطقه‌ای در ایران پرداخت و نتایج نشان داده‌اند که استان تهران بالاترین سطح توسعه و استان سیستان و بلوچستان با پایین‌ترین سطح توسعه قرار دارند. عدم

می‌دهد که اهداف این شهرها و عملکرد آن‌ها تا حد زیادی برنامه‌هایشان مطابقت داشته است. بنابراین، می‌توان با دید مثبت این برنامه را ارزیابی کرد. شهرهای جدید دارای پتانسیلی هستند که اگر روند تکمیل شهر جدید با استفاده از ابزاری در بُعد زمانی جدید تسریع یابد و در نهایت بتوانند به اهداف خود، حتی با تأخیر زمانی، دست یابند، در این صورت می‌توان توجیهی برای ادامه یا گسترش این سیاست داشت. اما اگر این شهرها نه تنها از نظر زمانی از دستیابی به ارقام اولیه برنامه عقب بوده و نتایج حاصل از عملکرد آن با اهداف برنامه مطابقت نداشته باشد، در آن صورت نمی‌توان به دستیابی این برنامه به اهدافش در آینده خوش‌بین بود. در چنین حالتی، مورد بررسی، تغییر یا توقف توسعه سیاست احداث شهرهای جدید را مطرح کرد.

پیشینه پژوهش خارجی

پیشینه پژوهش خارجی

هی و همکاران (۵) به بررسی تأثیر شهرهای جدید بر اقتصاد محلی پرداختند و بیان داشتند این شهرها به عنوان ابزاری برای اسکان جمعیت از مناطق شهری استفاده می‌شوند. با گذشت هفتاد سال از توسعه شهرهای جدید، مطالعات اندکی بر این سوال پرداخته‌اند که آیا اقتصاد انباشت درون شهری در این شهرها شکل گرفته و به چه حدی پایدار است. نتایج نشان دادند که تعداد کمی از این مراکز دارای محل‌های استقرار قوی هستند و بیشتر مشاغل در هسته شهری به طور پایدار باقی مانده‌اند. اقتصاد شهرهای جدید در جذب بخشی از اشتغال شهر حرکت چندانی نکرده است، و مراکز فرعی نیز ترکیب صنعتی مشابهی دارند. در بررسی طورت گرفته در رابطه با توسعه ۶ شهر جدید در ووهان چین محققان و اظهار داشتند که توسعه موفق این شهرها با توجه به مقایسه خصوصیات مکانی و فرآیندهای تکاملی با شهر مادر نشان می‌دهد که تفویض اختیار به مراکز محلی با توجه به ویژگی‌های تکامل مکانی می‌تواند به توسعه بهتر شهرها کمک کند (۲۵). در پژوهش در مورد شهرنشینی شتابان در منطقه سرزمین خشک شمالی چین، تأثیر گستردگی فضایی شهری بر پایداری محیط زیستی مورد ارزیابی قرار گرفته و اثرات بر عناصر محیط زیستی مانند آب، زمین، هوا و تنوع

زمانی ۶ ماه اول ۱۴۰۰ بین جامعه هدف توزیع شد. ابزار جمع‌آوری داده‌های پژوهش پرسشنامه بود. بر این اساس از پرسشنامه‌های استاندارد راهی^۱ و همکاران (۳۴) و روئز^۲ و همکاران (۳۵) استفاده شده است. سوالات هر دو پرسشنامه از طریق مقیاس ۵ گزینه‌ای لیکرت از کاملاً موافقم، تا کاملاً مخالفم ترتیب داده شده بود. تا حد امکان، ابزارهای استفاده شده (پرسشنامه‌ها) در این پژوهش از سنج‌های معتبری است که در تحقیقات قبلی روایی و پایایی آن مورد تایید قرار گرفته است. نمرات بیشتر نشان‌دهنده میزان بالای هر کدام از متغیرهای مورد استفاده در این پژوهش می‌باشد. همچنین محقق تعهد اخلاقی به مشارکت‌کنندگان داد که در حفظ و انتشار اطلاعات مباحث اخلاقی و محرمانه بودن رعایت شود. همچنین در زمان توزیع پرسشنامه‌ها ضمن توضیح درباره ماهیت پژوهش از آن‌ها خواسته شد آزادانه پاسخ‌های مورد نظر خود را انتخاب نمایند چرا که الزاماً هیچ گزینه درست یا غلطی وجود ندارد. نکته قابل توجه این است که تمامی داده‌ها از یک منبع و در یک بازه زمانی گردآوری شده‌اند (هر شرکت‌کننده تمامی پرسشنامه‌های پیش‌بینی‌کننده و معیاری را در یک زمان کامل می‌کند).

جامعه آماری و حجم نمونه

جامعه آماری این پژوهش، کارکنان شهرداری تهران در سال ۱۴۰۰ می‌باشد. با توجه به اینکه جامعه آماری در این پژوهش نامحدود است، لذا برای تعیین حجم نمونه از رابطه زیر استفاده شده است:

$$\frac{Z_{\alpha/2}^2 \cdot \sigma^2}{e^2} = \frac{1/96^2 * 0/683^2}{0/1^2} = 179$$

در رابطه فوق:

n : بیانگر حجم نمونه؛ $Z_{\alpha/2}$ = مقدار نرمال استاندارد یعنی عدد ۱/۹۶؛ σ^2 : بیانگر واریانس جامعه است که به دلیل این که مشخص نیست، با استفاده از پیش‌آزمون و بررسی انحراف معیار نمونه ۳۰ تایی بدست آمده است؛ e : دقت مورد نظر در پژوهش

توازن در ابعاد علم و نوآوری و سرمایه انسانی از عوامل اصلی نابرابری منطقه‌ای است. تأثیر تمرکززدایی مالی تعادل عمودی نیز منفی و معنادار است. کشوردوست جوبنه و احمدی (۳۲) بیان داشتند که به بررسی موانع و چالش‌های تحقق تمرکززدایی در چارچوب شورای اسلامی در جمهوری اسلامی پرداخته‌اند. مهمترین موانع شامل عدم مدیریت یکپارچه شهری، اقتصاد رانتی، فقدان اختیارات لازم شوراها و عدم مشارکت مردم در تصمیم‌گیری‌های شوراها، بهره‌گیری ناکافی از فناوری‌ها و عدم تعریف ضمانت برای اجرای مصوبات شوراها می‌باشند. در تحقیقی دیگر محققین اظهار داشتند که به واکاوی حقوقی تراکم زدایی از تهران با تأکید بر موازین حقوق شهروندی اشاره داشتند و این پژوهش به بررسی تراکم زدایی از تهران به عنوان یک مسئله حقوقی، مدیریتی و اجتماعی پرداخته و نشان داده است که طرح‌های مختلفی برای کاهش تمرکز در پایتخت وجود دارد ولی هنوز تاکنون هیچ‌کدام از آنها نتوانسته‌اند تمامی جنبه‌های این مسئله را در نظر بگیرند (۳۳). همچنین تیموری و همکاران (۲۳) به بررسی عملکرد شهرهای جدید و تمرکز زدایی جمعیت از منطقه شهری تهران (مطالعه موردی: شهر جدید اندیشه) پرداخته‌اند. این تحقیق نشان داده است که منطقه شهری تهران به عنوان پرجمعیت‌ترین منطقه شهری کشور با مشکلات مسکن و تمرکز شدید جمعیتی مواجه است و شهر جدید اندیشه به عنوان یک راهکار برای تمرکز زدایی از تهران احداث شده است.

روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر از نظر نوع و ماهیت مسأله و اهداف تحقیق، کاربردی می‌باشد. این پژوهش با توجه به روش جمع‌آوری اطلاعات توصیفی از نوع پیمایشی-همبستگی می‌باشد. به عبارت دیگر، داده‌های موردنیاز براساس یک بررسی پیمایشی جمع‌آوری گردیدند. بر این اساس، از یک پرسشنامه استفاده گردید چراکه به پیروی از پژوهش‌های پیشین روشی موثر در جمع‌آوری داده‌ها از میان یک نمونه بزرگ محسوب می‌شود. همچنین برای جمع‌آوری مبانی تئوری از روش کتابخانه‌ای و مطالعه مبانی نظری پژوهش‌های مشابه استفاده شد و در دوره

یافته‌های پژوهش

در این بخش به منظور آزمون‌های آماری و برازش مدل از تحلیل حداقل مربعات جزئی (PLS) استفاده می‌شود. براین اساس ابتدا به منظور سنجش پایایی پرسشنامه‌ها از روش آلفای کرونباخ که نوعی همسانی درونی می‌باشد، استفاده شده است. به طور معمول دامنه ضریب قابلیت آلفای کرونباخ از صفر به معنای عدم ارتباط مثبت تا یک به معنای ارتباط کامل قرار می‌گیرد و هرچه قدر عدد به دست آمده به یک نزدیک تر باشد، قابلیت اعتماد پرسشنامه بیشتر می‌شود (۳۷). همانطور که در جدول (۱)، نشان داده شده است، میزان آلفای بالای ۰/۷ برای هر پرسشنامه، دلالت بر پایایی مناسب هر سه پرسشنامه استفاده شده در این پژوهش دارد.

است که معمولاً معادل ۰/۱ در نظر گرفته می‌شود (۳۶). با توجه به رابطه فوق، حجم نمونه ۱۷۹ نفر بدست آمد که جهت افزایش اعتبار تحقیق، تعداد ۲۵۰ پرسشنامه میان کارکنان شهرداری تهران به صورت تصادفی توزیع گردید و در نهایت، تعداد ۱۹۲ پرسشنامه دریافت و مبنای تحلیل آماری قرار گرفت. تجزیه و تحلیل نهایی داده‌های گردآوری شده نیز با استفاده از روش مدل‌سازی معادلات ساختاری و نرم‌افزار PLS صورت گرفته است. مراحل انجام مدل‌سازی معادلات ساختاری بدین ترتیب است که ابتدا به بررسی برازش مدل (شامل برازش مدل‌های اندازه‌گیری، برازش مدل ساختاری و برازش مدل کلی) و سپس به آزمون فرضیه‌های پژوهش پرداخته می‌شود.

جدول ۱- سنجش پایایی پرسشنامه

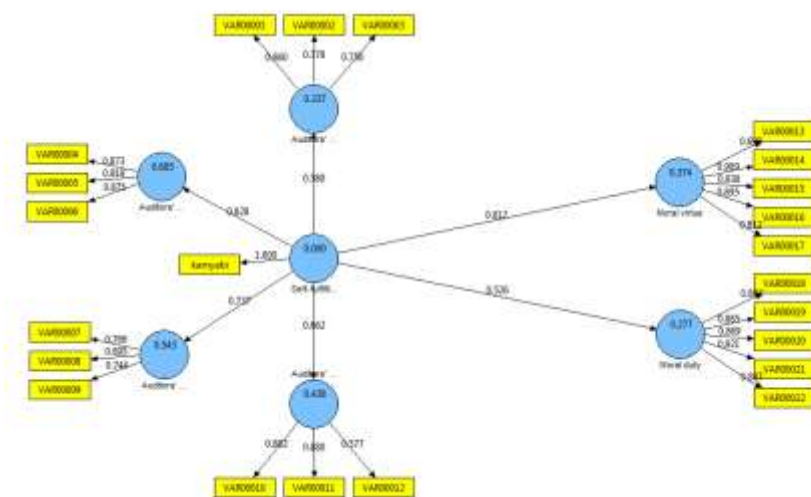
Table 1. Reliability measurement of the questionnaire

متغیرهای مکنون	آلفای کرونباخ ($\text{Alpha} > 0.7$)
سیاسی (نهادی)	۰/۷۶
اقتصادی	۰/۷۳
اجتماعی - اداری	۰/۷۱
تکنولوژیک و زیر ساختی	۰/۹۲
زیست محیطی	۰/۸۷
قانونی	۰/۹۸
دوگانگی فضایی	۰/۸۵

آزمون مدل مفهومی و فرضیه‌های پژوهش

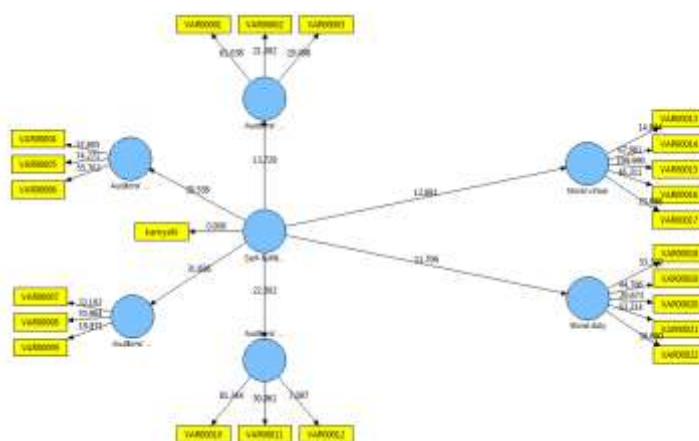
بودن نمونه سازگار هستند (۳۸). خروجی نرم افزار، بعد از آزمون مدل مفهومی پژوهش در شکل ۵ و ۶ نشان داده شده است. در زیر نتایج بررسی دو بخش آزمون مدل اندازه‌گیری و آزمون مدل ساختاری به تفصیل ارائه شده است.

برای تحلیل داده‌های پژوهش از روش مدل‌سازی معادلات ساختاری با رویکرد حداقل مربعات جزئی و Smart - Pls استفاده شد. نرم افزارهایی که از مدل‌سازی معادلات ساختاری بر پایه این روش آماری استفاده می‌کنند، نسبت به وجود شرایطی مانند هم خطی متغیرهای مستقل، نرمال نبودن داده‌ها و کوچک

شکل ۵- مدل مفهومی پژوهش در حالت استاندارد

Figure 5. Conceptual model of research in standard mode

شکل ۶- مدل مفهومی پژوهش همراه با ضرایب معناداری (T-values) مدل‌های معادلات ساختاری به طور معمول ترکیبی از مدل‌های اندازه‌گیری (نشان‌دهنده زیر مولفه‌های متغیرهای مکنون) و مدل‌های ساختاری (نشان‌دهنده روابط بین متغیرهای مستقل و وابسته) هستند.

Figure 6. Conceptual research model with significant coefficients (T-values) Structural equation models are usually a combination of measurement models (indicating the sub-components of latent variables) and structural models (indicating relationships between independent and dependent variables).

بررسی آزمون مدل اندازه‌گیری

ضرایب بارهای عاملی، بیشتر از ۰/۵ برای متوسط واریانس استخراج شده (AVE) و بیشتر از ۰/۷ برای پایایی مرکب (CR) بیانگر برازش مناسب مدل‌های اندازه‌گیری اند و اینکه از نظر پایایی و روایی همگرا هستند (۴۰). نتایج این شاخص‌ها در جدول ۳ آمده است.

برای سنجش برازش مدل اندازه‌گیری از پایایی شاخص، روایی همگرا و روایی واگرا استفاده شد. برای بررسی اعتبار سازه‌ها، (۳۹)، سه ملاک معرفی کردند که شامل اعتبار هر یک از گویه‌ها، پایایی ترکیبی (CR) هر یک از سازه‌ها و متوسط واریانس استخراج شده (AVE) می‌باشند. مقادیر بیشتر از ۰/۴ برای

جدول ۲-آمار توصیفی و نتایج حاصل از تحلیل عاملی تأییدی (CFA)

Table 2. Descriptive statistics and results from confirmatory factor analysis (CFA)

C. R	AVE	بار عاملی (FL)	انحراف معیار	میانگین	متغیرهای آشکار	متغیر مکنون
۰/۸۲	۰/۶۲	۰/۸۲	۰/۷۴	۳/۲۴	۱	سیاسی (نهادی)
		۰/۷۹			۲	
		۰/۷۶			۳	
۰/۹۲	۰/۷۹	۰/۸۱	۱/۰۳	۳/۸۱	۴	اقتصادی
		۰/۹۱			۵	
		۰/۸۵			۶	
۰/۸۵	۰/۶۵	۰/۷۴	۰/۸۱	۴/۳۹	۷	اجتماعی - اداری
		۰/۹۲			۸	
		۰/۷۲			۹	
۰/۸۲	۰/۶۳	۰/۸۹	۰/۷۹	۴/۲۴	۱۰	تکنولوژیک و زیر ساختی
		۰/۸۸			۱۱	
		۰/۵۸			۱۲	
۰/۹۲	۰/۷۳	۰/۷۲	۰/۷۱	۳/۸۲	۱۳	زیست محیطی
		۰/۹۱			۱۴	
		۰/۹۱			۱۵	
		0/86			۱۶	
		۰/۸۱			۱۷	
۰/۹۵	۰/۷۹	۰/۹۱	۰/۷۹	۴/۰۱	۱۸	قانونی
		۰/۹۳			۱۹	
		۰/۸۷			۲۰	
		۰/۸۶			۲۱	
		۰/۸۳			۲۲	
۰/۹۱	۰/۷۲	۰/۷۶	۰/۷۶	۴/۰۸	۲۳	دوگانگی فضایی
		۰/۸۲			۲۴	
		۰/۹۱			۲۵	
		۰/۷۳			۲۶	
		۰/۸۵			۲۷	
۱/۰۰	۱/۰۰	۱/۰۰	۰/۵۳	۳/۹۶	تمرکززدایی	اثر تمرکززدایی

است که AVE برای هر سازه بیشتر از واریانس اشتراکی میزان بین آن سازه و سازه‌های دیگر در مدل باشد (۴۲). بررسی این امر توسط ماتریسی صورت می‌گیرد که خانه‌های این ماتریس حاوی مقادیر ضرایب همبستگی بین سازه‌ها و جذر مقادیر AVE مربوط به هر سازه است. براساس نتایج همبستگی‌ها و جذر AVE که روی قطر جدول (۳) قرار داده شد، می‌توان روایی‌واگرایی مدل را در سطح سازه از نظر معیار فورنل- لارکر نتیجه گرفت.

پس از انجام دادن تحلیل عاملی تاییدی که نتایج حاصل از آن در جدول (۲)، نشان داده شد، مشخص شد که تمامی گویه‌ها دارای بارعاملی بالاتر از ملاک ۰/۴، متوسط واریانس استخراج شده بالای ۰/۷ و پایایی مرکب بالای ۰/۵ می‌باشند که نشان از مناسب بودن این معیار و پایایی مناسب مدل‌های اندازه‌گیری دارد. روایی و اگرایی قابل قبول یک مدل بیانگر آن است که یک سازه در مدل، نسبت به سازه‌های دیگر تعامل بیشتری با شاخص‌هایش دارد (۴۱). روایی‌واگرایی وقتی در سطح قابل قبولی

جدول ۳- همبستگی‌های میان متغیرهای مکنون و مقادیر AVE

Table 3. Correlations between variables and AVE values

تمرکز زدایی	دوگانگی فضایی	قانونی	زیست محیطی	تکنولوژیک و زیر ساختی	اجتماعی- اداری	اقتصادی	سیاسی (هادی)
							سیاسی (نهادی) ۰/۸۰
						اقتصادی ۰/۸۰	۰/۲۰
					اجتماعی- اداری ۰/۷۹	۰/۲۶	۰/۳۴
				تکنولوژیک و زیر ساختی ۰/۸۹	۰/۴۰	۰/۵۷	۰/۲۳
			زیست محیطی ۰/۸۹	۰/۳۲	۰/۳۰	۰/۳۱	۰/۶۲
		قانونی ۰/۸۵	۰/۴۶	۰/۵۳	۰/۳۷	۰/۳۹	۰/۴۴
	دوگانگی فضایی ۰/۸۷	۰/۹۵	۰/۴۹	۰/۴۹	۰/۳۴	۰/۳۷	۰/۴۸
تمرکز زدایی ۱/۰۰	۰/۷۱	۰/۶۱	۰/۵۳	۰/۸۵	۰/۶۷	۰/۷۴	۰/۵۸

ارزیابی مدل ساختاری

پس از سنجش روایی و پایایی مدل اندازه‌گیری، مدل ساختاری از طریق روابط بین متغیرهای مکنون ارزیابی شد. در پژوهش حاضر از دو معیار ضریب تعیین (R^2) و ضریب قدرت پیش‌بینی (Q^2)، استفاده شده است.

ضریب تعیین (R^2) و ضریب قدرت پیش‌بینی (Q^2):

(R^2) معیاری است که نشان از تأثیر یک متغیر برون‌زا بر یک متغیر درون‌زا دارد. مطابق با شکل (۲) مقدار (R^2) برای سازه‌های درون‌زای پژوهش محاسبه شده است که می‌توان مناسب بودن برازش مدل ساختاری را تأیید نمود. درضمن، به منظور بررسی قدرت پیش‌بینی مدل از معیاری با عنوان (Q^2) استفاده شد. با توجه به نتایج این معیار در جدول (۴) می‌توان نتیجه گرفت که مدل، قدرت پیش‌بینی «قوی» دارد.

جدول ۴- مقادیر ضریب تعیین (R^2) و ضریب قدرت پیش‌بینی (Q^2)Table 4. Values of determination coefficient (R^2) and predictive power coefficient (Q^2)

معیارها	R^2	Q^2
سیاسی (نهادی)	۰/۳۸	۰/۱۶
اقتصادی	۰/۵۷	۰/۲۶
اجتماعی- اداری	۰/۴۲	۰/۲۶
تکنولوژیک و زیر ساختی	۰/۷۱	۰/۵۷
زیست محیطی	۰/۲۹	۰/۲۱
قانونی	۰/۳۷	۰/۲۱
دوگانگی فضایی	۰/۴۲	۰/۲۵

$$GOF = \sqrt{\text{Communalities} \times R^2}$$

از میانگین مقادیر اشتراکی Communalities

متغیرهای مکنون پژوهش به دست می‌آید.

پس از برازش بخش اندازه‌گیری و ساختاری مدل پژوهش حاضر،

به منظور کنترل برازش کلی مدل از معیاری با عنوان GOF^1

استفاده شد، که سه مقدار ۰/۰۱، ۰/۲۵ و ۰/۳۶ به عنوان مقادیر

ضعیف، متوسط و قوی برای آن معرفی شده است. این معیار از

طریق فرمول ۱ محاسبه می‌گردد:

جدول ۵- نتایج برازش مدل کلی متغیرهای تحقیق

Table 5. The results of fitting the general model of research variables

متغیرهای مکنون	Commuality	R^2	Commuality	$\overline{R^2}$	GOF
سیاسی (نهادی)	۰/۶۴	۰/۳۸			
اقتصادی	۰/۶۵	۰/۵۷	۰/۷۵	۰/۴۹	۰/۵۷
اجتماعی- اداری	۰/۶۳	۰/۴۲			
تکنولوژیک و زیر ساختی	۰/۷۹	۰/۷۱			
زیست محیطی	۰/۷۹	۰/۲۹			
قانونی	۰/۷۳	۰/۳۷			
دوگانگی فضایی	۰/۷۱	۰/۴۲			
تمرکززدایی	۱/۰۰				

آزمون فرضیه‌های پژوهش

پس از بررسی برازش مدل‌های اندازه‌گیری و مدل ساختاری و

داشتن برازش مناسب مدل‌ها، فرضیه‌های پژوهش، بررسی و

آزمون شد. در ادامه، نتایج ضرایب معناداری برای هر یک از

فرضیه‌ها، ضرایب استاندارد شده مسیرهای مربوط به هر یک از

با توجه به اینکه معیار GOF مقدار ۰/۵۷ به دست آمده است،

برازش کلی مدل در حد «قوی» تایید می‌شود.

فرضیه‌ها و نتایج حاصل از بررسی فرضیه در سطح اطمینان ۹۵ درصد در جدول (۶) ارائه شده است.

جدول ۶- آزمون فرضیه‌های پژوهش

Table 6. Test of research hypotheses

فرضیه	روابط علی بین متغیرهای پژوهش	ضریب مسیر (β)	(T-Value)	نتیجه آزمون
H ₁	تمرکززدایی بر قدرت مدیریتی تاثیر معناداری دارد.	۰/۶۱	۱۲/۹۱	تایید
H ₂	تمرکززدایی بر خصوصی سازی تاثیر معناداری دارد.	۰/۶۶	۱۲/۸۷	تایید
H ₃	تمرکززدایی بر واگذاری مدیریتی تاثیر معناداری دارد.	۰/۵۲	۱۱/۷۲	تایید

شوراها و انجمن‌های محلی، تقویت فرهنگ سیاسی مشارکتی از جمله راهکارهای پیشنهادی هستند. همچنین، در سطح خرد، تقویت روابط بین مدیریت شهری و شهروندان، استفاده از فضاهای دو ستانه و بازگویی مشکلات و نیازهای شهروندان نیز مطرح شده است. در پایان، اشاره به اهمیت شهرهای کوچک به عنوان نواحی با مزیت‌ها و عملکردهای مثبت، از جمله تقویت توسعه در نواحی روستایی، جلوگیری از مهاجرت به شهرهای بزرگ، بازاریابی برای تولیدات کشاورزی، و افزایش فرصت‌های اشتغال، تعادل بخشی به نظام اسکان و ایجاد تعادل و توازن فضایی است. ایجاد و تقویت شهرهای کوچک با امکانات و زیرساخت‌های مناسب می‌تواند به رفع خلاءهای جمعیتی و اقتصادی در این مناطق و توزیع بهینه جمعیت و فعالیت منجر شود.

References

- Havryliuk, o., gnatiuk, o. And mezentsev, k., 2021. Suburbanization, but centralization? Migration patterns in the post-soviet functional urban region—evidence from kyiv. *Folia geographica*, 63(1), p.64.
- Novotný, L., 2019. Impact of migration on rural region in post-socialist Slovakia. *Three Decades of Transformation in the East-Central European Countryside*, pp.165-189.
- Shi, G., Lu, X., Zhang, H., Zheng, H., Zhang, Z., Chen, S., Xing, J. and Wang, S., 2022. Air pollutant emissions induced by

ضرایب معناداری متغیرها در شکل ۳ و جدول ۶ بیان شده است. با توجه به این که ضرایب معناداری متغیرها بیشتر از قدر مطلق ۱/۹۶ می‌باشد فرضیه‌ها تایید می‌شوند.

نتیجه گیری و پیشنهادات

در حوزه‌ی تاریخ سیاسی ایران، ایجاد و توسعه نهادهای محلی و دولت محلی در دوران مشروطیت و با تأثیرات قانون اساسی آن، اهمیت بسیاری داشته است. انجمنهای ایالتی-ولایتی و انجمن اداره بلدیة در این دوران نمادی از دولت محلی بودند. پس از انقلاب اسلامی، شوراهای مختلف، از شوراهای شهر و روستا تا شهرستان و استان، به عنوان نهادهای مردمی و دولت محلی در ایران شکل گرفتند. این شوراهای طبق قانون اساسی، مسئولیت تصمیم‌گیری و اداره امور محلی را بر عهده دارند. در دوره‌ی اولیه پس از انقلاب، شوراهای اسلامی با هدف اجرای سیاست عدم تمرکز، سپردن کارهای عمرانی و اقتصادی به خود مردم، رفع تبعیض، نظارت اجتماعی، و هدایت برنامه‌های محلی، نقش مهمی در توسعه و پیشرفت مناطق بازی کردند. اما پژوهش حاضر نشان می‌دهد که روند تمرکززدایی در ایران با چالش‌های متعددی روبرو است، از جمله چالش‌های سیاسی، اقتصادی، اجتماعی-اداری، تکنولوژیک، زیرساختی و زیست‌محیطی. برای پیشرفت در جهت تمرکززدایی، راهکارهایی ارائه شده‌اند. در سطح کلان، اصلاحات در قانون اساسی و شفاف سازی قانون شهرداری، تغییر نقش حاکمیت دولت به نقش تسهیل‌گر و نظارتی در مدیریت شهری از جمله پیشنهادات ارائه شده‌اند. در سطح میانی، توسعه نهادهای جامعه مدنی، ایجاد و تقویت

- and population in metropolitan regions of Iran. *Habitat International*, 136, p.102797.
12. Hosseinzadeh Delir, K., 1381, role-players of urban management and the necessity of specialization in councils: a conversation with Karim Hosseinzadeh Delir. *Municipalities* 38. (In Persian)
  13. Panday, P.K., 2019. The administrative system in Bangladesh: Reform initiatives with failed outcomes. *Civil service management and administrative systems in South Asia*, pp.215-239.
  14. Foroghi Abri Ali Asghar and Sohami Farhad. ., 2016, investigation and analysis of factors affecting centralism in the contemporary history of Iran in the two parts of the constitutional revolution and the Islamic revolution. *History of Revolution, second period(2-3)*, 115-146. (In Persian)
  15. Nikouei, M., 2023. Creating Local Democracy in Iran: State Building and the Politics of Decentralization by Kian Tajbakhsh. *The Middle East Journal*, 77(2), pp.231-233.
  16. Chen, Y., Hu, Y. and Lai, L., 2022. Demography-oriented urban spatial matching of service facilities: Case study of changchun, China. *Land*, 11(10), p.1660.
  17. Kessy, A.T., 2023. Decentralization and administrative discretion in Tanzania: An analysis of administrative discretion on human resources, finance and service delivery. *Social Sciences & Humanities Open*, 8(1), p.100684.
  18. Rondinelli, D.A., 2022. Administrative decentralization of agricultural and rural development programs in Asia: A comparative analysis. In *Agricultural extension worldwide* (pp. 22-57). Routledge.
  19. Colomb, C. and Tomaney, J., 2021. Spatial planning, nationalism and territorial politics rural-to-urban migration during China's urbanization (2005–2015). *Environmental Science and Ecotechnology*, 10, p.100166.
  4. Carson, D.A., Carson, D.B. and Argent, N., 2022. Cities, hinterlands and disconnected urban-rural development: Perspectives from sparsely populated areas. *Journal of Rural Studies*, 93, pp.104-111.
  5. He, S.Y., Wu, D., Chen, H., Hou, Y. and Ng, M.K., 2020. New towns and the local agglomeration economy. *Habitat international*, 98, p.102153.
  6. Atack, J., Margo, R.A. and Rhode, P.W., 2022. Industrialization and urbanization in nineteenth century America. *Regional Science and Urban Economics*, 94, p.103678.
  7. Wang, J., Zhou, Y., Zhou, L., Zhang, Y., Qin, B., Spencer, R.G., Brookes, J.D., Jeppesen, E., Weyhenmeyer, G.A. and Wu, F., 2023. Urbanization in developing countries overrides catchment productivity in fueling inland water CO2 emissions. *Global Change Biology*, 29(1), pp.1-4.
  8. Humbal, A., Chaudhary, N. and Pathak, B., 2023. Urbanization Trends, Climate Change, and Environmental Sustainability. In *Climate Change and Urban Environment Sustainability* (pp. 151-166). Singapore: Springer Nature Singapore.
  9. Almulhim, A.I. and Cobbinah, P.B., 2023. Can rapid urbanization be sustainable? The case of Saudi Arabian cities. *Habitat International*, 139, p.102884.
  10. Buettner, T., 2015. Urban estimates and projections at the United Nations: The strengths, weaknesses, and underpinnings of the world urbanization prospects. *Spatial Demography*, 3(2), pp.91-108.
  11. Bagheri, B. and Soltani, A., 2023. The spatio-temporal dynamics of urban growth

- Advances in Social Science, Education and Humanities Research, 191.
28. Zarei, Yaqoub, Astelazhi, Alireza, 1400, measuring and analyzing some cultural components of development in the cities of Bushehr province using multi-indicator decision-making hybrid models, *Haft Hesar Environmental Studies Quarterly*, Volume 6, Number 22. (In Persian)
  29. Tavakoli Kajani, Hossein, Astelaji, Alireza, Ranjbar, Hossein., 2019, evaluation of the changes of city-rural linkages in the regional sustainable development system (case study of Ray city and the sphere of influence), *Scientific and Research Quarterly and International Geography of Iran*, no. 63, period 17. (In Persian)
  30. Ghafari Masoud, Rostampour Mohammad, 1400, the ratio of centralization and good governance in the ninth and tenth governments. *Islamic World Political Research Quarterly*. 11 (1): 139-161. (In Persian)
  31. Ahmadi Marzieh and Alikhan Gorgani Ruhollah, 1400, Financial Decentralization of Vertical Balance and Regional Development in Iran (Case Study: Iranian Provinces), *Sustainable Development and Growth Research*, Year 21, 1, 182-147. (In Persian)
  32. Kishoredoost Junbeh, Samaneh F. Ahmadi, Hossein, 1400, Analysis of the obstacles and challenges of achieving decentralization in the framework of Islamic councils in the Islamic Republic, *Public Policy Quarterly*, Volume ۷, Number 1, pp. 175-197. (In Persian)
  33. Expert, U.P., Aslipour, H., Expert, S.C., Shieh, A., Babaei, E. and Expert, U.P., 2022. National Urban Policy Programme Developing National Urban Policy and Smart City Strategy in IR Iran. in Europe. *Regional Studies*, 55(1), pp.101-114.
  20. Hosseini, S.H. and Hajilou, M., 2019. Drivers of urban sprawl in urban areas of Iran. *Papers in Regional Science*, 98(2), pp.1137-1158.
  21. Pajoohan, M., 2019. Regional development or regional policies? A review of 60 years of regional planning and development in pre and post Islamic revolution Iran. *Journal of Regional and City Planning*, 30(2), pp.102-122.
  22. Ladier-Fouladi, M., 2021. The Islamic Republic of Iran's New Population Policy and Recent Changes in Fertility. *Iranian Studies*, 54(5-6), pp.907-930.
  23. Timuri Asghar, Nia Jamila Tawakli, Meshkini Abolfazl., 1401, measuring the spatial extent of Tehran metropolis and its effect on environmental changes. *Applied Research of Geographical Sciences*. 22 (65): 367-380. (In Persian)
  24. Bahadorestani, A., Naderpajouh, N. and Sadiq, R., 2020. Planning for sustainable stakeholder engagement based on the assessment of conflicting interests in projects. *Journal of Cleaner Production*, 242, p.118402.
  25. Zhao, L. and Shen, L., 2019. The impacts of rail transit on future urban land use development: A case study in Wuhan, China. *Transport Policy*, 81, pp.396-405.
  26. Liu, Z., Ding, M., He, C., Li, J., & Wu, J. (2019). The impairment of environmental sustainability due to rapid urbanization in the dryland region of northern China. *Landscape and Urban Planning*, 187, 165-180.
  27. Moon, D. (2018). A Study of the Impact of the Fiscal Decentralization on the Regional Disparity: Focus on 16 Metropolitan and Provincial Governments of South Korea,

- reliability, convergent and discriminant validity with structural equation modeling: A review and best-practice recommendations. *Asia Pacific Journal of Management*, pp.1-39.
40. Fang, H.F., Susanti, H.D., Dlamini, L.P., Miao, N.F. and Chung, M.H., 2022. Validity and reliability of the spiritual care competency scale for oncology nurses in Taiwan. *BMC Palliative Care*, 21(1), pp.1-11.
41. Ciavolino, E., Ferrante, L., Sternativo, G.A., Cheah, J.H., Rollo, S., Marinaci, T. and Venuleo, C., 2022. A confirmatory composite analysis for the Italian validation of the interactions anxiousness scale: a higher-order version. *Behaviormetrika*, pp.1-24.
42. Ab Hamid, M.R., Sami, W. and Sidek, M.M., 2017, September. Discriminant validity assessment: Use of Fornell & Larcker criterion versus HTMT criterion. In *Journal of Physics: Conference Series* (Vol. 890, No. 1, p. 012163). IOP Publishing.
34. Rahi, S., Alnaser, F.M. and Abd Ghani, M., 2019. Designing survey research: recommendation for questionnaire development, calculating sample size and selecting research paradigms. *Economic and Social Development: Book of Proceedings*, pp.1157-1169.
35. Roeser, T. and Kern, E.M., 2015. Surveys in business process management—a literature review. *Business Process Management Journal*, 21(3), pp.692-718.
36. CAROL, D.N., 2004. Factors associated with dietary intake among hiv positive adults (18-65 years) at the mildmay center, Kampala, Uganda.
37. Dijkstra, T.K. and Henseler, J., 2015. Consistent partial least squares path modeling. *MIS quarterly*, 39(2), pp.297-316.
38. Yahaya, M., Murtala, A.A. and Onukwube, H.N., 2019. Partial Least Square Structural Equation Modeling (PLS-SEM): A Note For Beginners. Retrieved November, 6, p.2020.
39. Cheung, G.W., Cooper-Thomas, H.D., Lau, R.S. and Wang, L.C., 2023. Reporting